

УДК 785.161

ІНСТРУМЕНТАЛЬНА МУЗИКА В УКРАЇНІ: ХАРАКТЕРНІ РИСИ ТА ОСОБЛИВОСТІ

Закус І.М.

Київський національний університет культури і мистецтв

В статті розглядається інструментальне мистецтво та виконавство в джазовій сфері України, моменти та причини, що гальмують розвиток цієї галузі культури, і фактори, що розвивають наших виконавців та рухають вперед.

Ключові слова: джаз, імпровізація, тенденції розвитку, інструментальне мистецтво, джазові фестивалі, українські джазмени.

Постановка проблеми. Інструментальне джазове мистецтво є невід'ємною частиною сучасної музичної культури України. Якщо в 1970–90-ті роки українські музиканти були учасниками різних радянських ансамблів та оркестрів, відео та звукозаписуюча музична індустрія не була розвинена, існує не так багато аудіо та відео матеріалу тих років. З 2000-х років все активно змінюється. З'являються сольні програми та перші CD-диски українських музикантів.

Тенденції в українській інструментальній музиці розвиваються так само, як це відбувається

у всьому музичному світі, правда дещо із запізненням. Але на це є об'єктивні причини, і розуміння позитивних та негативних тенденцій розвитку джазового мистецтва в Україні допоможе швидше інтегруватись українським джазменам в Європейський джазовий простір та отримати своє обличчя в ньому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд розвитку інструментальної джазової музики в Україні, дослідження негативних та позитивних факторів, що впливають на розвиток та проблемні моменти цього жанру, зроблено

мною на основі 30-тилітньої гастрольної діяльності, участі у багатьох джазових проектах, фестивалях особистих знайомств з організаторами джазового життя в Україні та 20-тирічній викладацькій діяльності.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На жаль, з окресленої тематики маємо обмаль української наукової літератури, тому автор статті формулює основні висновки, базуючись на власному творчому досвіді.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Аналіз української інструментальної джазової музики, огляд негативних та позитивних особливостей розвитку цього мистецтва, представлення різних українських джазових інструменталістів, їх особливості та індивідуальність.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо джазову інструментальну музику в Україні, її характерні риси та особливості.

1970-ті роки. Українська музика існує в рамках Радянської. Наші музиканти (І. Бойко, Т. Петриненко, С. Швірст, В. Колесников та інші) гастролують у складі радянських колективів. У гастрольному житті Радянського Союзу музиканти з Української республіки відігравали одну із найважливіших ролей. Але особливого обличчя їх творчість набула мало, адже Система не допускала національних особливостей.

Після здобуття Незалежності України вималювались тенденції українських виконавців, хоча музиканти і по сьогодні частково ізольовані від Європи, Америки. Окремі особи виїхали на Захід, але тільки деякі з них змогли залишитись професійними музикантами.

За останні роки ситуація кардинально змінюється. Українські музиканти отримують можливість їздити до Європи: як навчатись, так і гастролувати. І цей процес повільно, але набирає оберти. Однак, визначимо деякі тенденції цього процесу. Негативні тенденції:

1. Довга закритість кордонів не дала змоги вільного спілкування з музикантами різних країн.

2. Джазова, рок-культури ще не стали складовою частиною всієї культури України. Державні програми розвитку цих напрямків культури працюють обмежено або не працюють взагалі. Фінансування цієї сфери відсутнє.

3. Радіо та телебачення ніяк не зацікавлені в підтримці українських рок, джазових та класичних музикантів. Тематичні програми з такою музикою практично відсутні в ефірі. Винятком є державні канали: радіо «Промінь», TV «Культура», де зрідка можна почути дещо українське. Враховуючи фінансові можливості та вплив російського шоу-бізнесу, міцних Західних компаній (Sony-music, EMI), що борються за сфери впливу, не важко уявити перспективи для українських музикантів.

4. Джазові, рок-фестивалі, що є у великих містах України: Київ (Jazz in Kyiv, Додж, Єдність, Джаз Коло), Львів (ДжазБез), Харків (ZaJazz), та інші – мають як позитивні так і негативні характерні риси: здебільшого бюджети фестивалів дуже малі, тому склад учасників обмежується друзями – музикантами, які можуть приїхати безкоштовно, або недостатньо професійними колективами, що приїдуть за свій рахунок, щоб тільки «засвітитись» на фестивалі. Фестивалі

відбуваються у великій мірі на власному ентузіазмі організаторів і їх любові до цієї музики. Така реальність.

б) Найпотужніші українські фестивалі, маючи потужних спонсорів, привозять нам зірок першого ешелону. У нас з'явилась можливість вживу почути і побачити Ела Жеро, Маркуса Міллера, Таню Марію, Джо Зевінула, Чіка Кореа та багато інших – це чудово. Але щоб заплатити чималі гонорари артистам, організатори повинні весь акцент рекламної кампанії робити на даних зірок. Це об'єктивний момент. І українські музиканти, які зуміли зробити якісний музичний продукт, тут теж не доречні.

5. Професійні продюсери, менеджери працюють лише в сфері поп-музики. Поп-культура – єдина на сьогодні прибуткова галузь. У сфері української джазової, рок чи класичної музики дуже мало продюсерів, менеджерів та агентів – в силу вищезазначених причин. До того ж, музичне виховання молодого покоління відбувається не в кращих традиціях і на не найкращих вітчизняних зразках. Виходить замкнене коло. І розірвати його може лише участь держави. Коли ми зрозуміємо, що джазова, рок і класична музика – це частина нашої національної культури, коли з'являться державні програми музичного обміну, стипендії, фінансування для обдарованих музикантів, фінансування тематичних українських музичних програм на радіо і TV, спрощення процедури проведення джазових, рок і класичних концертів, а не навпаки (депутати приймають закони, що ускладнюють проведення таких концертів), – тоді ми станемо повноцінними, заживемо краще і повно цінніше.

6. Крім концертної діяльності в розвитку музичного виконавства, важливе значення має клубне життя країни. Воно в нас є. В 2000-х роках через велику кількість іноземців в столиці з'явилося чимало музичних клубів. Основна маса українських музикантів з'їхалась до Києва в пошуках роботи. Активна робота в клубах дала можливість багатьох українським музикантам стати киянами, та випустити свої сольні альбоми. На радіо частіше стала звучати українська якісна музика. За столицею ожили інші міста України. В обласних центрах з'явилися невеликі музичні клуби, де звучала джазова та рок музика. Та, на жаль, в 2005-х – 2010-х роках ця тенденція значно знизилась. Через несприятливі фактори (названі вище), – маємо невисоку якість виконання, недостатню компетентність власників клубів та самої публіки. Тому клуби закрились або змінили музичну орієнтацію. Музикантам, підвищувати свій виконавський рівень, презентувати свою музику просто ніде.

І все таки останні 10 років українська інструментальна музика активно розвивається. Назвемо позитивні тенденції:

1. З появою Інтернету ситуація в музичній сфері сильно змінилася. Можливість безплатно скачувати музику має позитивні та негативні сторони: негативні: українські музиканти, що створили власну музику, записали і випустили CD-диски – не можуть продати свій матеріал, отримати авторські нарахування, як це прийнято у світі, тому що на наступний день після випуску диску його можна безкоштовно скачати в Інтер-

неті. Наші авторські права не захищені законом. Музичне піратство в нашій країні процвітає; позитивні: українські музиканти мають вільний і безкоштовний доступ до кращих зразків джазової, класичної та рок культури. Ріст наших музикантів, їх ідей набув нової якості. Це дає новий рівень виконавства, якість українського музичного продукту стає вищою.

2. Приїзд на джазові фестивалі відомих зірок, живі концерти відкрили очі багатьом українським музикантам. З'явилась неоціненна можливість проаналізувати манеру гри музикантів-кумирів, подачу, поведінку, баланс музикантів, ідеї (AlJarroy, Н. Hancock, М. Miller, YellowJackets, S. Svoboda, A. Sanchez...). Багато з названих виконавців провели майстер-класи для українських музикантів: живе спілкування з всесвітньо-визнаними зірками джазової, рок та класичної музики формує новий підхід українських музикантів та композиторів до сольної та ансамблевої гри, сучасних та новаторських тенденцій в українській музиці. Нові можливості акустики та звукового обладнання допомагають цьому процесу.

До того ж вільний доступ до Інтернету дає можливість студенту знайти будь які ноти, отримати будь яку аудіо та відео школу, що існує в природі. Останні 5 років наші студенти все активніше їздять на тижневі або двотижневі майстер-класи за кордон (Польща, Австрія, Бельгія). Особливо обдаровані вчать там 4–5 років. Спілкування з відомими майстрами та європейськими студентами сильно змінює світогляд та мислення українських музикантів, що відображається на їхній грі та музиці.

3. Якщо в 70–90-ті роки українські музиканти були учасниками різних радянських ансамблів та оркестрів, відео та звукозаписуюча музична індустрія не була розвинена, існує не так багато аудіо та відеоматеріалу тих років. З 2000-х років все активно змінюється. З'являються сольні програми та перші CD-диски українських музикантів (група «Фест», «Схід Site», «Z-Band», «Unity», Тріо Н. Лебедевої, І. Закус, Млада, Юлія Рома, Сергій Овсяников). Випускаються збірники українських виконавців з живих концертів, що проводились О. Коганом в клубі «Динамо Люкс».

Особливу роль в цьому напрямку відіграє проєкт «Джаз Коло» (серія джазових концертів). За період 2008–2010 років проєктом було проведено біля двадцяти живих концертів і випущено 15 CD-дисків – концертних записів – української авторської музики. А також випущені перші в Україні DVD-диски – відео версії цих концертів.

Крім цього, проєкт «Джаз Коло» випустив п'ять CD-збірок студійних записів українських інструменталістів. Кожна збірка презентує окремий інструмент (фортепіано, гітара, саксофон, бас-гітара і барабани). За допомогою цієї колекції можна проаналізувати напрямки та тенденції розвитку українських виконавців в музиці з 1980-х років до сьогодення. Серія «Джаз Коло» – своєрідна аудіо-антологія українських інструменталістів за період 1980–2010 років.

Наприклад, на збірці «Piano Коло» (подвійний CD) представлені 27 українських піаністів. Музиканти різних поколінь, різних поглядів грають абсолютно різноманітну музику. Старше покоління (Євген Дергунов, В'ячеслав Полянський,

Юрій Кузнецов, Сергій Давидов, Володимир Соляник, Анатолій Алексанян, Павло Шепета) грають, в основному, акустичну музику, класичний репертуар джазу, в традиціях основного стилю. Відчутний вплив королів цього інструменту: О. Пітерсона, М. Тайнера, Б. Пауела, Т. Монка та Б. Еванса.

Середнє покоління піаністів (Родіон Іванов, Наталія Лебедева, Олексій Саранчін, Ілля Єресько, Юрій Шепета) використовують весь арсенал модифікацій цього інструменту. Ми чуємо рояль, різні види електронних клавішних інструментів та орган. Музиканти демонструють різну техніку, залежно від типу інструменту. Музика теж різна. Тут і класичні твори, і авторська музика. Українські піаністи демонструють високий виконавський та композиторський рівень. Музика вже інша і орієнтири музикантів дещо інші. Відчутний вплив сучасних зірок К. Кьоркленда, М. Петручіані, Ч. Кореа, Х. Хенкока, К. Джарета.

Молоде покоління піаністів (О. Боголюбов, У. Бекіров, П. Литвиненко, Р. Смірнова, Є. Чупахін) орієнтовані на сучасні тенденції в музиці, на нові імена: Б. Мелдо, М. Каміло, Р. Гласпер, хоча вплив Х. Хенкока, Ч. Кореа, К. Джарета на молоде покоління безперечний.

Друга збірка «Guitar Коло» включає в себе 15 українських гітаристів. Тут теж представлені три покоління музикантів, які орієнтовані на різну музику. В. Молотков – прихильник традицій В. Мангомері, Д. Паса. Е. Ізмайлов, В. Макукін надзвичайно розвивають техніку теппінгу, що придумав М. Джордан. А. Бадюк, І. Бойко орієнтовані на музику Д. Бенсона, Д. Скофілда, М. Стерна. С. Чаптурія, О. Могилевський продовжують традиції В. Халена, С. Вая, Д. Сотріані в рок-музиці.

В. Шабалтас, О. Павлов, С. Овсяников, Д. Коваленко – яскраві представники сучасної української електрогітари, як К. Розенвількель, П. Метені, Д. Холдсфорд, Д. Хендерсон. В. Крупський представляє акустичну гітару. Загалом музика українських гітаристів різна, цікава, демонструє багатогранність технічних можливостей, голосу, тембру цього чудового інструменту.

Третя збірка – «Sax Коло». На цій збірці представлені 18 українських саксофоністів. На диску ми почуємо імпровізації на українській «Щедрик», класичні та авторські композиції в стилях джазова балада, свінг, бібоп, фанк, ф'южін, фрі-джаз, смус-джаз. Манера і подача саксофоністів (М. Кочетов, Д. Бобін-Александров, О. Рукомойников, А. Менделенко, В. Іванов, І. Дяк, Б. Гуменюк, С. Цимбал, З. Ковпак, Д. Маркітантов, Ю. Яремчук, І. Чернов, І. Бондарев, І. Рудий, Київський ансамбль саксофоністів) так само, як і стилі – різна. Представлені різна техніка, звук, різновиди цього багатогранного інструменту.

Четвертий диск «Bass Коло» представляє українських бас-гітаристів та контрабасистів. 15 виконавців демонструють свою музику, техніку та майстерність. Тут ми чуємо голоси 4, 5, 6, 7-миструнних ладових та безладових бас-гітар та класичного контрабасу.

Приємно, що наші басисти (І. Закус, В. Корнієнко, А. Плотников, М. Гладецький, М. Кістенюв, Д. Дудко, В. Савенко, С. Чегодаєв, А. Арнаутов, М. Кримов, О. Путятін, І. Лохманюк, Ю. Тол-

столицький, С. Данілевич, К. Іоненко, В. Медвідь) демонструють яскраву техніку гри на басу, таку, як на фортепіано, саксофоні. Світові зірки бас-гітари та контрабасу (Ж. Пасторіус, Ч. Хейден, М. Міллер, Р. Картер, А. Карон, Д. Холанд, Е. Джексон та інші) українським басистам не байдужі. Приємно і те, що майже всі композиції на диску – авторські. Отже українські басисти ще й створюють якісну авторську музику.

На п'ятій збірці «DrumKolo» представлено 22 українських барабанщика та їх музика. Старше покоління музикантів (С. Швірт, О. Хрестідіс, А. Шацький, І. Лесько) демонструють яскраве індивідуальне володіння інструментом. Є рідкісні запаси з архівів меломанів, які ми не чули. Наші ветерани вражають нас технікою та музичністю, яку вони демонстрували в 1970–90-ті роки.

Зріле покоління українських барабанщиків (О. Лебеденко, Л. Кузьмінчук, С. Табунщик, В. Латанюк, О. Гарькавий, А. Шмаргун, Є. Селезньов, М. Малишев, А. Фантаєв, О. Муренко) яскраво демонструють техніку гри на ударних інструментах, володіння стилями, компетентність в музичних напрямках, манерах та новаторствах світових зірок цього інструменту. Основними орієнтирами цих музикантів являються Ж. Дежонет, О. Хакім, С. Гед, В. Колаюта, Д. Векл, К. Дейв.

Молоді барабанщики (І. Гнидин, Є. Бардик, П. Галицький, Є. Машковцев, О. Марков) активно слідкують за сучасними тенденціями в імпрізаційній музиці, їхня гра на ударних змінюється, – і це приємно.

Висновки з даного дослідження і перспективи. Джазова інструментальна музика в Україні, як і в Європі розвивається по тим самим законам. Лише темпи трохи повільніші. Не вистачає нам належного фінансування, культурних програм, які працюють, обміну, спілкування. Ми менше цікаві їм (європейцям), ніж вони нам. Але наша земля так багата талантами, нам завжди важче, ми більш загартовані і амбіції у нас здорові. Тому є всі підстави думати, що все у нас буде добре.

В 1970–90-ті роки українські джазові музиканти були учасниками різних радянських ансамблів та оркестрів. Закритість кордонів, радянська система де дозволяли музикантам рухатись в темпі із Заходом, бути одним цілим з світовою джазовою спільнотою. Із 2000-х років все активно змінюється. Із здобуттям Незалежності з'явилась нагода на свою ідентичність, індивідуальність. Із появою інтернету відкрився доступ до інформації, темпи розвитку пішли вперед. Вже сьогодні ми бачимо джазові проекти європейського та американського рівня, що пропонують українські музиканти.

Список літератури:

1. Збірка українських піаністів «Piano Kolo», Темпора, 2010 р.
2. Збірка українських басистів «Bass Kolo», Темпора, 2010 р.
3. Збірка українських гітаристів «Guitar Kolo», Темпора, 2010 р.
4. Збірка українських саксофоністів «Sax Kolo», Темпора, 2010 р.
5. Збірка українських барабанщиків «Drum Kolo», Темпора, 2010 р.

Закус И.М.

Киевский национальный университет культуры и искусств

ИНСТРУМЕНТАЛЬНАЯ МУЗЫКА НА УКРАИНЕ: ХАРАКТЕРНЫЕ ЧЕРТЫ И ОСОБЕННОСТИ

Аннотация

В статье рассматривается инструментальное искусство и исполнительство в джазовой сфере Украины, моменты и причины, тормозящие развитие этой отрасли культуры, и факторы, которые развивают наших исполнителей и двигают вперед.

Ключевые слова: джаз, импровизация, тенденции развития, инструментальное искусство, джазовые фестивали, украинские джазмены.

Zakus I.M.

Kyiv National University of Culture and Arts

INSTRUMENTAL MUSIC IN UKRAINE: CHARACTERISTIC FEATURES AND FEATURES

Summary

An overview of the development of instrumental jazz music in Ukraine, the study of the negative and positive factors influencing development and the problem points of this genre, I made on the basis of 30-year-old tour, participation in many jazz projects, festivals of personal acquaintances with organizers of jazz life in Ukraine and 20 – to annual teaching activity. The article gives an overview of the development of instrumental jazz music in Ukraine, the study of negative and positive factors influencing development and problem points of this genre.

Keywords: jazz, improvisation, developmental tendencies, instrumental art, jazz festivals, Ukrainian jazzmen.